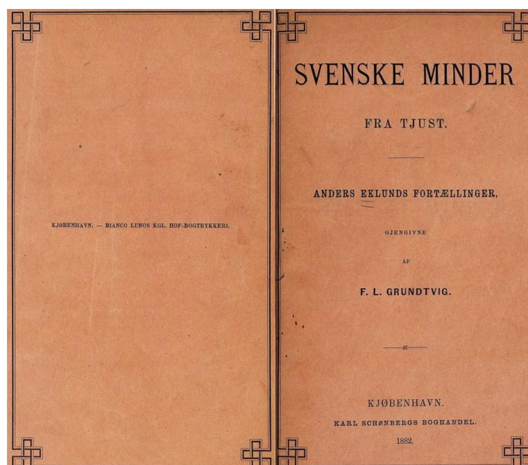
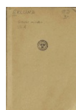

Svenske Minder fra Tjust. Anders Eklunds fortællinger

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk har digitaliserats i augusti 2014 av Kungliga Biblioteket i Stockholm och därefter anpassats för Projekt Runeberg av Ralph E.

 Detta verk har Ralph E laddat upp på Internet Archive, där det kan läsas såsom en uppslagen bok i färg.

Hilsen til Sverig.

———

Jeg elsker gamle Danmark, min Moder gjæv og prud, og kendes Ager vil jeg gjærne plöje; men, Sverig! dig jeg elsker, som Ungersvend sin Brud, du i det fjærne staar mig klart for Öje: jeg elsker dit Sprog med den underlige Klang, jeg elsker dine Minder, din vemodsfulde Sang, der sælsomt med Naturen smelter sammen.

I Danmark vil jeg leve og öve Manddomsdaad, om Lykken mig saa skjön en Lod forunder; men altid over Sundet vil fare Hjærtets Baad til dig, jeg drömmer om, saa tidt jeg blunder; paa Sletten tumler Vinden, den kolde Nutidsvind, o, maatte den ej trænge blandt Bjærgene sig ind, hvor endnu Poesiens Lilje dufter!

Jeg sender dig en Hilsen fra fjærne Land bag Hav, o, Sverig, se kun mildt paa disse Blade! de kommer fra en Elsker, som dig sit Hjærte gav i Vaar, mons alle Drosler jubled glade; ban trofast vil dig elske indtil den sene Höst, saa længe Sjælen drömmer, og Hjærtet slaar i Bryst, til Vintrens Ravn Dödsrunerne ham bringer.

==========

Forord.

—

Det var paa Tyllinge, det dejlige Tyllinge. Med Længsel og Vemod tænker jeg paa de mange skjönne Dage, jeg kar tilbragt der, hvor jeg lærte at elske Sverig, den svenske Natur, det svenske Sprog og især det svenske Folk med dets dybe, vemodige Sange og kele den rige Digtning fra de gamle Dage.

Det var paa Tyllinge, jeg gjorde Ånders Eklunds Be-kjendtskab. Jeg var saa keldig at samle en stor Mængde Bidrag til Belysning af Fuglenes Optræden i Folkets Digtning og Tro, som jeg forkaabentlig en Gang skal behandle; men næppe kar jeg Grund til at være nogen saa taknemmelig som Eklund. Ikke blot fortalte kan mig saare meget, men i de lange Vinteraftner skrev kan selv efter anstrængende Dage mange Blade fulde af alle Slags Folkeminder.

Jeg vilde ikke uden videre modtage disse, og jeg foreslog da Anders Eklund at udgive et Par Ark, enten saaledes, at jeg betalte Trykningen, eller saaledes, at jeg afkjöbte ham Forlagsretten. Eklund valgte det sidste og gav mig fuldstændig Frihed med Hensyn til Udgivelsen.

Hvad kan havde skrevet, var ofte i en ypperlig Form, men naturligvis en Blanding af Folkesprog og Skriftsprog. Jeg kunde ikke bekvemme mig til at overfore alt til Skriftsproget, men saa maatte det andet ulige vanskeligere og folen fremmed næsten halsbrækkende Skridt gjöres, at överföre alt til Folkesproget, dog uden at indlade sig paa den for mig umulige Lydskrift.Eklund har med stor Taalmodighed hjulpet mig, medens jeg var paa Tyllinge; men det falder af sig selv, at han ofte ikke har kunnet klare sig de grammatiske Spörgsmaal. En Mængde Fejltagelser har jeg i Tide været saa heldig at opdage; men jeg er vis paa, der findes en stor Del endnu. Jeg maa derfor hede svenske Sprogmænd se med Overhærelse paa mit Forsög og om muligt rette Fejlene.

Med Gjengivelsen af Lyden har jeg naturligvis været i stor Forlegenhed, og jeg er gaaot fra den ene Yderlighed til den anden, imidlertid har jeg nu valgt en Middelvej, som ikke kan rose sig af Konsekvens, men som jeg haaber vil lette Læsningen, uden at udviske Sprogets ejendommelige Farve.

Jeg har holdt mig saa nær som muligt til det svenske Skriftsprog, ogsaa i Brugen af dobbelte Medlyd. Jeg har saa-ledes udeladt dem paa mange Steder, for ikke at gjöre Bogen ulæselig. Kjendere af nordisk Sprog vil dog sikkert let kunne finde sig til rette. Ingen vil vel misforstaa den enkelte Medlyd i Ord som: fram, in, kåm, män, søm, øm o. s. v. Til Lettelse for Læserne, har jeg som i Skriftsproget anvendt g for j foran e, ä og ö (jeg skriver ogsaa gjorde for jorde), k for tj foran y, ä og ö (jeg skriver ogsaa kjortel for tjortel), sk for sj foran e, i, ä og ö (jeg skriver ogsaa skjute for sjute). Saadanne Ord som: Pär, dan (hest. Form af da),

fan, far (Fader), klär, sär (præs. af saje), ann (anden), nonn (nogen), sånn (saadan), sänn (siden), har jeg haft Lyst til at skrive: Päer, dåen o. s. v., men har ikke turdet gjöre det.

Yed a har jeg villet betegne et a meget nær ved å f. Ex. i barn, bla (Blad), da, far, rø (Had), ar (andre), has (hans), bar, ha (have), ta (tage); men dette a burde sikkert findes flere Steder.

I en Mængde Ord lyder å næsten som o, uden at jeg for Læsningens Skyld har villet bruge dette Bogstav, saaledes i: går (Gaard), hål, har, sjörå, stå/, sår, tå, vår, å, år, blå (adj.), hår (haard), snåZ, gå, plåkke.

Det tykke 1 har jeg ikke villet bruge, da jeg kun etganske enkelt Sted har trot at kunne höre det, nemlig i väla (Verden).

Ellers lyder en Mængde l’er næsten som r, saaledes i: al (Elletræ), alne (pi. af a(l)an), betalning, göl, halm, mål, seldon, skule, stål, sølv, älm, hel, galne (pi. af ga(l)an), väl, ijäl, bålne, stjäl (præs. af stjäle). I disse Tilfælde

bruges l.

Til Gjongjæld har r en Lyd lienimod 1 i Ord som: bjäre, bor (Bord), går, jor (Jord), or, sår, bar (adj.), hår (haard), bare. Her bruges r.

r höres kun svagt foran n i Ord som: barn, horn, hörn, järne (Hjærne), kårne, torn, torndyvel, ärne, gärne, foran s i Ord som: Lars, parson, torsd«, øppførsbakke, nors, foran st i Ord som: først, värst, og næsten ikke foran t i Ord som: bart, fort, hårt, svart, värt, gjort (prf. part. af göre), vart (ipf. af ubrugel. v. varde), børt, tvart.

Men jeg tör ikke vedblive med disse dog höjst utilfredsstillende Anmærkninger. Jeg skal kun tilfojo, at mange i Folkesproget forekommende Forkortelser ikke er brugte her. Det er meget almindeligt, at e'er i Slutningen af Ord af-snuppes; her er de, med nogle let forklarlige Undtagelser i Vers og Ordsprog, kun udeladte foran e. Her er overalt brugt han og ho.1) Bogstaver tilföjede i Klammer or stumme. Kogle Bemærkninger om Substantivernes Böjning findes bag i Bogen.

Hvad jeg har sögt at give, er udelukkende Eklunds Sprog. Jeg er ikke blind for de store Misligheder, det har, at give en Enkeltmands Sprog; men mere har jeg ikke været i Stand til at give; maatte jeg kun have givet det nogenlunde tilfredsstillende. At jeg ikke er Sprogmand, er des værre en överflödig Bemærkning. Det falder af sig selv, at Sproget paa Herregaardene altid er meget blandet, og Eklund har ikke kunnet holde sig ganske fri for den Paavirkning, der er

J) Maaske lyder han og ho (hun) i visse Tilfælde an og o; mon jeg tror det ikke, og Eklund sagde, det var smaalandsk.udgaaet fra Tyllinge; men hans Sprog er sikkert renere end de flestes i samme Egn. Tyllinge ligger paa Grænsen af Kalmar Len og Östergötland. Sproget danner da ogsaa en Overgang mellem smaalandsk og östergötlandsk; mon det vil vistnok vise sig, at det staar det sidste nærmest. Befolkningen betragter sig heller ikke som Smaalændinger, af hvem de gjör Nar i Fortællinger og Ordsprog.

Om adskillige Ting har jeg været meget tvivlraadig nu, da jeg saa langt fra Norden skulde lægge sidste Haand paa Værket. Jeg maa med Tak nævne Pastor C. M. Kragballe, fordi han har skaffet mig Svar fra Eklund paa flere Spörgsmaal.

Min oprindelige Plan var kun at give nogle Prover af de af Eklund opskrevne Sager; men af flere Grunde har jeg valgt at give Beretningerne den foreliggende Form; og det meste af, hvad her er meddelt, er ikke optegnet af Eklund, men nedskrevet af mig og fortalt af ham, for en stor Del paa den beskrevne Tur, som foretoges i Avgust 1881.

For denne Form bærer jeg naturligvis Ansvaret tilligemed Æren eller Skammen; men intet er forvansket eller tilsat. Jeg har ikke Eklunds udtrykkelige Tilladelse til at beskrive hans Hjem og Træk af hans Liv; men jeg haaber ikke at have fremfort noget, der kan saare ham.

Shiocton. Wisconsin. Marts 1882.

F. L. Grundtvig.

„**N**aa, i Dag var det nok, Anders Eklund havde lovet at vise mig sit Hus; men jeg er bange for, vi skal have en ordenlig Byge." „Jaa, dä ä inte omøjlitt alls, før si katten han äter gräs, å så ä dä ett gamma(l)t spräken*), att dä ska bli ringn." „Nej, virkelig, saa Katten er ogsaa Spaa-

mand?" „Ja, før all del! Øm han såver på järnen2), dä

veli saje: øm han vänner ner själve kulla3), då ä dä så säka(r)t, att dä blir ovär. Även, øm han tvätter sa4) å tar sa mä tassen øvver ö(r)at5)." „Ja, saa er det virkelig galt i Dag, for det har jeg set ham gjöre der ude ved Springvandet i Gaarden, og se nu begynder det at regne; men jeg synes, det klarer op over Söen." „Ja, kurtässen6) dä ä, så ska sola fram, før allti blir dä så mykke solsken på lördan, så

prästen får kragen tørr, å dä ä inte å räkne på, att dä va

så ringnitt igor, før si fredan har sitt eget vär, män lördan håller mä vekka.” „Ja, lad os saa komme afsted, det er vel ikke saa farligt!” „Nä, dä värste ovä(r)at ä i farstvedøra.” Efter denne lange Indledning, der maaske vil sætte Læseren i den Tro, at jeg or en af disse gjæve Riddere, der er bange for „i Regn at ride”, gav vi os endelig paa Rejsen, og vi var ikke komne langt uden for Haven, för Solen skinnede. Det var en herlig Dag i Avgust. Alt var saa friskt efter Regnen, og Höet, der var hængt til Törre paa lange Stænger, „jailt øpp på äsjer”7), som det kaldes, duftede vidt omkring.

J) Sagn. -) Hjærnen. 3) kulle. s. £ Isse. 4) sig. Baade säj og sa bruges, ligesom mäj og ma, däj og da. Man siger: Ä dä honøm søm tvätter sa? Nä, dä ä mäj! 5) öro. s. n. Öre. 6) hvorledes. ’) äsje. s.f. I Steden for: jälle øpp, bruges ogsaa v. äsje (å äsje hö).Vi gik ad den vestre Vej fra Gaarden ned til Tyn. Til liöjre Damliagsberget med sine mosgrode Stenvægge, til venstre Markerne, skraanende ned mod Soen og afbrudte af den smukke lille Hiistkulle med de gamle Kæmpegraner. Frodige Buske langs Gröften mellem Vejen og Markerne. Tætte „Hagatornsbuske” *) og store vilde Bosenbuske, „Nupa-buske”, som de kaldes, for kort Tid siden fulde af de dejlige „Nuparoser”. En Bække unge friske „Bønner”, her og der en „Abbel”2), et vildt Æbletræ, en „Lønn” og en Pil af dem med de matte Blade, som lier kaldes „Sadd”3). Snart begynder Vesterengen at brede sig til liöjre, og Damliagsberget trækker sig mere og mere tilbage. Trægrupper med mange Slags Træer, men især Eg og Asp, veksler med friske Græstæpper, livor en „Håsel”4), en Hasselbusk, her og der gjør en ypperlig Virkning. „Hvor der dog er dejligt her, Anders Eklund!” „A, jamiin! nokk ä hiir vakka(r)t allti, å så ii här før6) månge sårters tril, så ha fanken6) vatt här, kan hände, han ha vunne.” „Saa! hvordan det?” „Jo, si bonn7) skulle höre fanken te, øm han inte kunne kampe mä en. Så skulle di saje tri sårters trä. Si då sa bonn, han: Ek, al, äsp! män skräll8) han sa: Tall, tørr, sur! å si dä va inte mer iinn9) en sårts trä. Han har kan hände inte ar10) i hälvete.” „Aa nej saamænd, det kan gjærne være; men Fyrren er ellers alt for smukt et Træ for ham.” „Ja, såtässen11) ä dä; män nonnting ska fanken väll ha å elle mä, førstås, å dii ii ju søm äspa ho sa, att tallen han brinner bässt.” „Saa det sagde Æspen! ja, Eklund har vel hört om den Tid, da Træerne kunde tale?” „Ja, vass, dä har ja vesst, ja har ju hört så .månge gamle

J) kagatomsbusko. s. m. Slaan. 2) abbel. s. f. 3) sadd. s. f.

4) håsel. s. f. 5) før er lier som saa ofte Forstærkningspartikel.

Blandt de ejendommelige Udtryk, som herved fremkommer, kan

mærkes: for mer, bodro. B) Fanden. 7) best.Form af bonno. s. m.

Bonde. 6) Fanden. 9) trækkes sammen til menn. 10) pron. pi. af

ann, anden. u) ogsaa såtäss, saalodes.spräken. Si, dä va en vehuggere søm skulle gå å hugge ve. Først velie han hugg e a/; män aZa sa: Hugg inte mäj, før då blör ja! Dä tykkte vehugga(r)n vurel) synn øm a2), å så gäkk han te e berk; män herka sa: Hugg inte mäj, før då skriker ja! Lite där ifrå sto e en. Ho va så kvekk te saje: Hugger du mäj, så stikker ja da!3) Ve-kugga(r)n gäkk då te e äsp; män äspa sa: Gå te tallen, han brinner bässt! Dä hörde tallen å sa: Du blådre, du blådre!4) å si, asplövet rörs änn i dänne da. Så gäkk ve-hugga(r)n te e ek. Eka sa: Ja duger te va søm hälst, män inte kryper ja i rømpa5) på nonn ann! Nu va vehugga(r)n trøtter, førstås, å ja unnre, øm inte han køgg eka, før ho talde så fuZt.6)” „Ja, det er jo ikke umuligt; men siden har han nok fundet, at Æspen havde Ret. — Jeg skal op at se til en Fluesnapperrede, vil Eklund gaa med?”

Og nu gjorde vi et, lille Svip ind til Reden i en gammel Eg ved en Gärdsgård lige under Damhagsberget. Det er et underligt Sted. Der er en Spalte i Bjærget, og der er altid saa frodig en Plantevækst, skjönt Solstraalerno maa snige sig der ned gjennem det tætte Lövtag. Stenene er dækkede med Vedbend, og Blomster spirer frem under vajende Græsstraa overalt, hvor der findes lidt Jord. Der er ogsaa om Vaaren de förste Violer. „Jeg skulde næsten tro, det var Troldkongcns Have!” „Nä, dä ä dä då inte, å ja tänker, døm trølla7) hålls før jämna8) i jupe bärjet, før si inte tykker di søm värst øm sola.” „Nej, det véd jeg nok;

!) ipf. eonj. af v. vare, va. være. 2) hende. Brugen vil fremgaa

af det fig. Efter Selvlyd hedder det na. 3) dig. -1) præs. af v.

blådre. sladre, præs. er for Vellydens Skyld ens med inf., ligesom

f. Ex. i v. surre, unnre. s) et betydelig grovere Ord brugtes.

6) fuZ. adj. m. f. fuZt. n. I Almindelighed har Adjektiverne Endetillægget -or i Hankjön (noget, der dog ingenlunde overholdes strængt); men dette er ikke Tilfældet i saadanne Adjektiver som fuZ, gammel, heZ, snåZ, bar, hår, stor, sur, svår, säker, vakker, der

ender paa r og enkelt 1. ") best. Form pi. af trøll. s. n. Trold.

6) sædvanlig.men de er da ofte paa Farten, og Eklund har vel hört adskilligt om Troldene her; for der er da Trolde i Damhags-borget?" „Ja, iute har ja sitt1) nått2), dä ä då säka(r)t; män nokk ska här ha vatt månge trøll i di gamle tider3), å di sär4), här ä trøll änn i dänne da. Si en gång ve Tyllinge, så skulle pigera gå øm natta5 *) å si ätter ee) kusko.7) Søm di kåm ut, så fäkk di höre trøll skrike. Ett gamma(l)t øppe ve Dammhagsbärjet skrek så groft: Gakk in, gakk in! Då svarde ett ve fajsdøra8) så mjällt9): Di ha klinke10) før11) døra, di ha klinke før døra! Si meninga va, att di ha gjort kårss før døra, så trølla ha inte makt te12) gå in. Änn i dänne da gör bonnhustrugera13) allti dymleonsdaskvällen14) kårss øvver fajsdøra, äntingen mä krite häller mä tjäre, før si då ä trøllkårringera ute å far15), å då ha di inte nonn makt mä kretera16)." „Ja saa, det er underligt, at Troldkællingerne netop er værst paa Færde i den stille Uge." „Jo, si først ska di te fan mä sanken17), å sannls) øm påskafta19) ska di dit på kalaset. I førrige tider va dä en allmänner se20) å skjute dymleonsdaskvällen å saje: Yi ska ge trøllpakkera21) ett resskått! En bonne va gått ut på gå(r)an22) før te skjute, å søm han sto där, fäkk han hör e trøllpakke kåm surrene i lufta23). Han höllt, søm han tykkde, mett däråt, å så sköt han. Ja,

') prf. part. af v. si. se. 2) pron. n. ogsaa no. Under visse

Omstændigheder bruges no i Steden for nonn. m. og f. nogen.

3) ti. s. m. Tid. *) præs. af v. sajo. sige. 5) best. Form af

natt. s. f. *) ubest. Artikel f. en. m. ett. n. 7) Ko, som skal kælve.

8) fäjss. s. n. Kreatnrstald (oksfäjss, kofajss). 9) mjäller. adj. m.

mjäll. f. mjällt. n. blöd. l0) prf. part. af v. klinke, lukke med Klinke.

n) r'et udelades her. 12) te. Bruges som Infinitivpartikel tillige-

med å. ") hustre. s. f. (hustrugor, hustra, hustrugera). 14) dymle-

onsda. s. m. Onsdagen i Paaskeugen. 15) præs. af v. fare, ligesom

f. eks. bär, hör, gör, lär, rör, stjäl, tal af bäre o.s.v. 16) kreter, s. n.

Kreatur. ") sank. s. m. ogsaa n. Ost og Smör, som Heksene har

samlet. 18) siden. 19) afta. s.m. Bruges om Höj tidsaftnerne, ellers

bruges kväll. s. m. 20) se. s. m. Skik. 21) trøllpakke. s. f. Troldkvinde.

22l går (udtales næsten gol), s.m. Gaard. 23) luft (egenl.loft), s.f.träffde, dä gjorde han mykke reditt, män dä va has1) ege -) hustre, søm føllt ner å va dö. Si, har han kåmme sa i håg å sitt ätter, øm ho ha vatt hämme häller inte, så kan hände, att han inte ha brytt sa øm te skjute resskått. Dii ä månge flere trøllpakker te i väla8) änn nonn kan tro. Dä va en dräng, søm så si4) matmor dymleonsdaskvällen to fram ett horn, søm ho ha smørje i, å si dän smørja smorde ho ungsgressla5) mä. Når dä va gjort, satt ho sa på na å sa: Øpp å ner! Mer hörde inte drängen, män dä bar øpp ijønnem kårrsten.6) Drängen ha sitt, var ho gjorde å

hornet, å han smorde ungskvasten, å satt sa på en å sa: Øpp å ner! å dä har øpp å ner i kårrsten nore7) vänner.8) Då sa han: Øpp å ner, å änne ått9) hälvete! Dä la å, å strakst så va han där. Då hölls døm trøllkarringera å stridde imot varar10), så bion11) rannt, män di sa: I da så?-12), i måra13) heZt! Drängen så si matmor där i dän värste strin14), å han talde før a øm allt i hop dän ar dan, män si hustra ho unnre, hurtäss han kunne vet et." „Eklund har

hört saa meget om, hvad der gaar for sig

Dimmelonsdag; men der er vel ogsaa noget at sige om de andre Dage i Paaskeugen?" „Ja, før all del! Si vekka ho kalls påskvekka häller dymlevekka, å daga, di har sine egne namn. Dä ä blå15) månda, vite16) tisda, dymleonsda,

sjärtorsda, långe freda å stäkkte17) lörda. Ingen ska dra hämm ris frå skogen dymlevekka, før så drar en røtter te husa. Vite tisda ska di hyke å tvätte, før då blir klära18) ovanlitt vite. Dymleonsdaskvällen ska di int ha ell øppe, * *)

3) hans. 2) egen. pron. m. ego. f. eget. n. 3) väla. s. f. Verden.

*) sin. pron. m. si. f. sitt. n. 5) ungsgressol. s. f. G-rissel. 6) Skorsten. ') nore. pron. pl. af nonn. s) viinne. s. f. Gang. 9) lige til. 10) hverandre. ") hlo. s. m. og sjælden n. Blod. 12) sår. s. n. Lyder næsten som sol. 13) måra. s. m. Morgen. ") stri. s. m. Strid. 15) best. Porm af adj. blåer (lyder næsten som bloor). m. blå f. blått n. ") viter. adj. in. vit. f. vitt. n. vite. pl. og best. Porm, som altid er ens. ") korte. ls) klär. s. f. pl. Vasketöj, ogsaa Overklæder. Enkelttal kläe omfatter kun halskläo, huvekläe og lign.sänn sola går i skogen1); dä ä ju dan kvällen, trollkär-ringera ä ute å far. Långe freda, då ska en inge mjølk äte, før ho ska bålne2) ut, dä ve saje: en ska få bådde3), å inget vatten ska en drikke, før då ska en svette så ofant-litt dä å(r)at4)." „Jeg tænker, man ikke maa drikke den Dag, fordi vor Herre törstede paa Korset." „Ja, kan hände."

Under denne Samtale var vi komne ned til Skaberget, den liöje skovbevoksede Stenkulle, der hæver sig til venstre for Vejen, med den dejligste Udsigt over Tyn. Til hejre ser vi det lille Torp „Ridderbo" paa den anden Side af Marken, der för var en Del af Vesterengen.

„Si liär i Skabärjet ska dä økkså va trøll. Før nore år sänn va en dräng i Tyllinge, søm hedde Lars Gusta. En kväll kåm han härnm ifrå Øgelbo. Når han kåm mett før Skabärjet, så gäkk dä e ko ut nhi bärjet. Han trodde, att pigera ha giømt a, å han velle köre hämm a, Han gäkk øpp å skulle köre på na, män når han bøijde, så sprang ho släte bärjet øppfør. Då ble han rädder, førstås, å brydde5) sa inte øm a mer. Här unner Skabärjet, män i dän gamle Västeräng te högor øm väjen danne6), lå tvo lader7), søm nu ä børte. E kärring gäkk en gång ve dän ene lada, å då så ho søm en kalv lå inne i ett hörn å titte så skarpt åt a. Si ho sto ås) genast, før ho vesste, dä va trøll i Skabärjet." „Saa Troldene har baade Kör og Kalve?" „Ja, ja vet inte hurtässen dä va, män nokk ha trølla kreter allti, å har di inte, så stjäl8) di, førstås. Dä ä e gammel tro, att bärjtrall økkså tar katte; män når en katt blir bärjtajen, så ska di lägge stål10) i kattkon før te få sin katt igän. Sir di då,

J) Solen gaar ned. -) bårne. v. bulne. 3) bådde. s. m. Byld i Almindelighed. Spikbådde. m. Lille Byld. Bådd. f. Stor Byld. 4) hest. Form af år (lyder næsten som or), s. n. Aar. * *) ipf. af v. bry (saa-ledes ogsaa: betydde, stridde, träffde o. s. v.). *) danne. adv. der-

henne. ') lade (ikke la, som man vel skulde vente), s. f. Lade.

*1 sto å, skyndte sig afsted. Der er mere Fart i dette end i det lignende: la å. s) stj udt. som sj. 10) Udtales næsten som stor.att han kammer å bli bärjtajen flere gange, så klipper di kårss i hålrjat1) på en unner halsen, før att inte trolla ska ha makt mii en mer." „Jeg kan ikke begribe, hvad Troldene vil med Kattene; de har dem da vel ikke til at fange Rotter?" „Ja, dä ä inte gøtt2) å vete; män di sär, att trolla he-gangner katte te å åke ätter. Dä var en kar, søm kåm ifrå lille Eallhult (et Torp under Tyllinge) å gäkk øvver lille Akssjønn så bittin3) øm måra. Då mötte han ett åkdon mä en höger kuskbåkk. På båkken satt en kusk mä e lång pisk. Han ha alletan4) par katte før, å di dro, så isflingera5) rök øm døm. Ka(r)an frägde: Vart0) ska gøttfølk rose? Så va dä en, søm titte ut i e dør å7) åket å svarde: Ått Märka,

ått Märka!" „Hvad var det for et Sted?" „Ja, si dä vet ja då inte." „Har Eklund ikke hört, at man altid skal tage en Kat med sig, naar man flytter?" „Jo, si, når ett hushåll kåmmer flöttnes te ett nytt ställe, så släpper di allti in katten først, så väll i boningsrumma søm i lagå(r)ans). Än ått førtrølle där, så ska katten få et." „Her paa Egnen synes jeg mest man ser graa Katte." „Ja, si inte ska en ha en svarter katt, søm inte har no vitt hår." „Hvorfor ikke?" „Nä, før dä ä inte gøtt. — Sånn9) en katt ska di ge strømm-ka(r)an i betafaing." „I Betaling, for hvad?"

»Jo si, i di gamle tider lärde di sa spele fijol hoss strømmka(r)an, søm finns ve häkke å åder10). Di skulle gå te en sånn tfi torsdaskvälle å ra å ha en fijol å klinke å spele på. Trie kvällen kåm strømmka(r)an fram å frägde, antingen han skulle ställe fingera häller fijolen. Va di så dumme, så di sa: fingera, då vre han å døm, män sa di: fijolen, så to strømmka(r)an honøm, å, søm di tykkde, så slo han fijolen i

4) hår. s. n. Udtales nærmest hor. 2) gøtt. adj. n. (goor. m.

go. f.). Hamle Folk skal bruge: gutt, alle sigo: guda, gunatt.

3) tidlig'. 4) atten. 5) isfiiuge. s. f. Isflis. 6) hvorhen. 7) å.

præp. paa. s) lagår. s. m. Omfatter do til Uaardens Drift

horende Udhuse med Undtagelso af Hestestalden. 3) saadan.

10) å (udtales næsten o), s. f. Aa.en sten i flere bite. Så satts dii ut en ti, (lå di skulle möts åt, å strømmka(r)an giikk å to fijolbita mä sa. Når di möttes, så va fijolen ställt, män så skulle lian ka katten i betaZning." „Ja, jeg kunde nok tro, der var noget muggent ved Kattene; det er vel derfor, jeg aldrig bar kunnet lide dem. Hundene er dog ganske anderledes paalidelige, og det, skjönt de er i Slægt med Rævene." „Ja, si bunn ä mere trogen, å darfør fäkk han låv te va boss männska1), då räven ble driven ått skogen." „Har Ræven nogen Sinde været tam?" „Ja, räven å bunn ska va syskabarn å første be-gynnelsa, å då va di kusjur båe tvo; män räven va inte sin kossbonne så trogen søm bunn, darfør velle inte hossbonn fö2) en. På dän tin, då räven va kusjur, kalldes ban inte räv, änn3) Mikkel, å såtäss kalis ban å mänge änn i da." „Ja, det kalder vi barn ogsaa i Danmark; men at Ræven og Hunden er Söskendebörn, det bar jeg aldrig vidst." „Jo, vass! dä ä di, å nokk ve di själve, att di ä släkt. Dä va en gång en räv, søm kåm gåné fram te en går å träffde bustra ute. Si räven ban va så släter søm e vessle4), å så sa ban før ödmjukt: Guda bäste mor! va go å ge ma nått te äte, ja ä så hungruger5). Hustra sa: Ja, nu bar ja inge høns ute ått da, diu hønsetjyv, å vi ha allt hunne te skuZa6), män ätter søm du ä så nödiger7), så ä dä synn øm da. Gå børt i dä där buset, søm står på gå(r)an, å ta da en kykkling. Ja, räven takkde å lunkde å, män si Mikkel kannt knapt nose ått gluggen, før änn dä rusde ut tvo röe hunne, å nu ble dä jakt å, kan en vete. Då sa räven, ve dä bar å: Si släkta ä värst! Darfør ba vi dä te orspråk: Släkta

*) männske. s. f. Menneske. 2) föe. v. fode. 3) forekommer ber og flere Steder i Eklunds Opskrift, og er efter hans Sigende lig män. Jfr. änn bos Rietz. 4) „en, søm inte ä vännliger, män kammer a gör sa te. ' vessle. s. f. Væsel. s) hungruger. adj. m. kungri. f. *) best. Porm pi. af skule (lyder næsten som skure), s. f. „Vatten, søm køppe å sånnt ä tvätte i." 7) trængende.ä värst! sa räven øm di röe hunne." „Ja, det Ordsprog' har jeg ogsaa hört; men det hvide paa Halen, har de röde Hunde da ikke." „Nä, si dä fakk räven en gång han kåm in i e bonnstuve. Kärringa høilt på mä å kärne, män ho va utgånge ett ögenblekk, å så ga räven sa i kärna, å åt u grädden. Når kärringa kåm in, så va dä mässt slut. Ho ble arj, førstås, å to kärna å slängde ätter räven i døra, å då va dä lite grädde kvar, søm träffde själve rømpa, å därför ä ho vit änn i da." „Naa, saaledes hænger det sammen, ja, det er en anden Sag. Det er forresten underligt, at den snedige Bæv saa ofte kommer galt afsted, og i. mange Fortællinger bliver der jo ligefrem gjort Nar af ham." „Ja, han har väll hört øm räven å ronnbära?" „Det er ikke umuligt; men fortæl kun." „Si en gång va räven mykke hungruger. Han tykkde, han va så tommer å sianken1) søm rämma2) å e sili, å han titte så långt ätter nore rönnbär, søm hängde høgt øppe på e rønn. Dä va dä en kar, søm så, å han frägd en: Veli du ha døm ronnbära? Nä, sa räven, ja vell inte ha døm, før di ä sure, män te mi gamle farmor va di lagøm. Han velle gärne ha døm själver, førstås; män dä va-han før stormodiger te saje. Därför lia vi te orspråk: Di ä sure! sa räven øm ronnbära." „Ja, det samme Ordsprog-har vi i Danmark."

Under' denne Samtale var vi naat til Skoven, der strækker sig langs med den östre Side af Tyn, aabnendø sig her og der for et Torp eller en By. Vi gik ind gjennem Grinden og arbejdede os op ad den köje „Kidsvessbakke". „Her maa ikke være godt at kjöre." „Nä, här får en saje søm Lunnkärjs vang3)." „Hvad sagde den for godt?" „Jo, si Lunnbäij, han hadde en mykke gammel vang. En da skulle han ut å åke. Då kåm han te en stor øppførsbakke. Vangen tykkde, att bakken så svårmodiger ut, å därför sa

') slunken. 2) ramme. s. f. Indmad. 3) vang (ikke: vangn) s. ni. pi. vangne. Vogn.han: Ja ørker1) allri øpp, ja ørker

allri øpp! män i alle fail kåm han vä? øpp før bakken, å glaer va vangen, å även Lunnbärj. Då di sänn kåm te en stor utførsbakke, ble vangen så glaer ve dä la å, så han tralle: Ha, ha, ha, Lunnbärj

å ja, Lunnbärj å ja!" „Saa Vognene kan ogsaa tale; ja, der var jo en Tid, da alt kunde tale, da maa det have været lystigt at leve." „Ja, si i dän tin talde økkså brännvinet." „Haa, det maa jeg sige; det er næsten mer, end man kunde vente." „Jo, si brännvinet sa: Be gästen sätt sa, sink en, dä gör ja." „Naa, det var jo ingen Lögn, jeg tænker,' man vilde höre mange Sandheder, om alt kunde tale. Tit, naar jeg har set paa et Dyr, saa har jeg næsten syntes, det var umuligt andet, end at det kunde tale, naar det vilde. Hvad mener Eklund om det?" „Ja, si, vi ha jo månge spräken, var jura di tal, å ja ska saje ett, søm ja nu kammer i håg. En bagge2) å e bägge3) å en liten låmm4) va ute å gäkk. Bägga sa: Vi ska gå liärnm! Dä veli ja mää, dä veil ja

mää! sa låmmen så mjällt; män baggen sa så groft: Vi ska gå lite längre børt å plåkk øss lite blaa5), lite blaa!" „Ja, den Slags Fortællinger kjender jeg nok; men de er jo kun at betragte som skjæmtende Forklaringer af Dyrenes Lyd, det er jo ikke det, jeg mener." „Nä, ja førstår så vä/, va han mener; å nokk kan jura tale änn i dänno da, män si, ja tänker inte, di får. Klåkka tølv julnatta ha ja hört, att alle kretera tal präsis søm männsker. Dä va e julnatt, så kåm kodrängen i no arne6) ått kofajset — ja tror vesst, han gäkk å passde på e kusko —, då sto köna å taldes ve. Va di sa først, dä kunne han inte fatte reditt, män te sisst ga di sa før, att dä ha blitt så dålitt hö. Prat! sa tju(r)an, dä ä inte falitt') nul dä, før si, dä ä øvver tie tunner råg8) i ha/men.

') præs. af v. ørke. orko. s) baggo. s. m. Vædder. ') bägge, s. f. Faar. ') låmm. s. iu. og sjældnere n. Som oftest bruges vel: Låmmunge. s. m. Lam. 5) bl«, s. n. Blad. 6) Urne. s. m. Ærende. 7) falitt. adj. n. farligt. a) råg. s. m. Udtales: røg. Rug.Drängen ømtalde dii, lian hörde, før sin hossbonne. Han låt tröske øm haftnen, å fannt mykke reditt di tie tunner råg." „Ja, ser man det, Dyrene véd bedre Besked end Menneskene; det var ikke saa dumt at kunne forstaa det Sprog', de taler til Hverdagsbrug. Har Eklund ikke hört, hvordan man skal lære det og blive rigtig klog." „Ja, si dit finns en ørm, søm ii viter å kalis lindørm. Kan di ta en sånn å kok en å drikke dii spået, så blir di kloke å vet allting i førti1), miin øm di økkså kan fatte, va jura di sitr, si, dä vet ja då inte. Di ha talt øm før ma, att døm lindørma ligger miner såne eker, søm inte släpper lövet øm hösta."

Lidt oven for „Kidsvessbakken" löber der en Sti til höjre gjennem Skoven, jeg tror, den gaar til et lille Torp, som kaldes „Havet". Der sad en Hare og spiste til Middag mellem „Blåbär" og „Krosa"2). Da den saa' os, tog den Benene paa Nakken og var i et Øjeblik ude af Sigte. „Det er dog en löjerlig Fyr, den Hare: altid paa Tæerne, ingen Hule og intet Hjem." „Nä, si øm vinta(r)n, då dä ä kållt, så sär ba(r)an: Når ja ørker te sømma(r)n, så ska ja bygg

ma bo! män når dä hinner bli värmt, då tykkcr han, att han inget behöver. Då springer han glaer ikreng å sär: Hus i var buske, hus i var buske!" „Jeg har hört, at man somme Tider skal se nogle Harer, som ikke or rigtige. Hjemme siger vi, at de kun kan skydes med en Sölvknap." „Ja, si, dä ä bjä(r)an, di kaller. Han ä liker en hare, men han lin inge öre. Han disser8) köna, å går te døm trøllkdrringera, søm ha gjort en, mä mjølka, å tømmer a u sa. Te magen tar di ett kläo å syr ihop, å ja har själver hört å gamma(l)t følk, att en bör allri utkaste førnøtte tvager4) haller vispe5 6) på sopkasten0), før såne ta trølMrringera rede på å be-gangner, når di ska göre ben på bjära, å hanka7) ska en ta

J) i Forvejen. 2) krösa. s.n. Tyttebær. 3) patter. 4) tvage.

s. f. Skurevisk af Granris. 5) visp. s. m. Kis (af Birkekviste).

6) sopkast. s. m. (ikke som efter Kietz n.). Skarndynge. ') hank.

s. m. Baand af Birkekviste om tvaga og vispen.å, før ve var hank, di ä ømbunne mä, gör di en le1) på bena. Får en si en sånn diir, å roper: bjii?'o! te en, så sprikker han, å då kan di bare få si ett tomnit kliie å nore tvagstumpe å søMianke2) å sånnt där slarv ätter en. Ja minns søm barn e kärring, søm di sa kunne göre såne hare. Ho va liiiinme i Dalhämm sokken å hedde Grete; män stället veil ja inte saje. Håkke3) kö søm bjära disser, kan en si så siika(r)t, før på døm ä hå(r)at ånøtt på bakbena en liten fiiikk ve laggklöva4)."

Vi var nu i den tætte Fyrreskov oppe paa det store „Hunndassbärj", der falder brat ned i Soen. Vi saa' af og til

Vandet dybt under os, og paa den anden Side af Tyn tittede Torpet „Vålsbo"5) frem. „Hiir ha førr i viila stått e grinn, å här ha di slått ijäZ en Viistjøte." „Saa her har staaet en Grind?" „Ja, si, ja tänker, dä ha vatt ett skäZ6)." „Maaske det var Tyllinges Grænse?" „Ja, si dä vet ja då inte." „I gamle Dage har det ikke været let at holde Eede paa Grænserne. Der er vel ogsaa Steder her paa Egnen, hvor man siger, at de ikke er bievne flyttede med rette, og livor man derfor ser Spögelser?" „Ja, si dä ä då säka(r)t, att inte ha ja hört øm sånnt här på Tyllinge äger; män nokk ii dä sanning, att di sär så øm mânge skäl; å si såne følk, søm ha flötte strängmärke häller skäl, di får inge ro ätter sin dö, änn di går i stränga7) å skriker. Vi kaller døm skäZgaster häller skäZvrängere. Di har e lång stång å bäre. Ho ii søm en kvast i dän ene iinn8) å søm ett ellblås9) i dänn ann. Di far stränga ätter å skriker, så di kan hörs lång väj, å di følk, søm kammer døm när, blir ofte ille misshanle å døm. I strängen mella Söders iiger å Vilbo i Kiillsta

J) le. s.in. Lod. a) søZvhank. s.m. En enkelt „Solf." 3) hakken, pron. m. håkke. f. hakket, n. håkke. pi. hvilken. ") laggklöv. s. f. Hvad Svenskerne ellers kalder „Lättklofve." 5) Lyder næsten Våsbo. 6) skäl. s. n. Skjel. 7) sträng, s. m. Grænselinje. s) best. Form af änne. s. m. Ende. 8) ollblås (næsten biøs), s. n. Ildblus.sokken, finns dä en skäZvrängere. En gång va nore kare ute å firande fälle1), dä va strakst ve strängen, å far2) min va mä. Då fäkk di fiör en skrike. Di skrek ijän, å ju värre file han, förstås. Di fiöllt på å skrike nore gångo, män så mä äns3) va han fioss døm, å di fäkk låv te springe in pa ett lite fiärj, søm va ell runnt øm. Han for omkreng nore slag, där ellen va, män fian to sa inte øvver, før si dä va omøjlitt fø(r) an4). Då skrek fian nore gånge, å så la fian å sin väj. En ann gång va dä en fionne ifrå Yilfio, søm gäkk fram ve strängen mä en gris på ryggen. Grisen skrek, å dä tykkde inte skäZgasten øm, utan han la te en, så ellgnistera rök øm fionn. Grisen file tyster, män fionn tordes into si ätter, førr änn fian ha gått ett stykke. Då satt fian ner, å då va grisen doer. Ha grisen vatt tyster, kan hände, att skälgasten inte ha firytt sa øm en." „Jeg tænker, Eklund fiar hört en Mængde Fortællinger om de döde, der ikke fiar Fred i Graven." „Ja, før all del, män dä har ja allri gjort mykke øppmarksammhet på." „Det er vel kun de onde Mennesker, der ogsaa maa færdes her paa Jorden efter deres Død?" ,,Hä, si dä ä dä då inte. Ja fiar hört å di gamle, att alle di döe fievister5) kørka julnatta klåkka tølv. Di ømtalde før ma, når ja va heZt liten, att fiänka i kørka ä sannige6) var juldasmåra. Dä va en fionne, søm kåm så ovanlitt fiittin to kørka e julotte. Kørka va heft .øpplyst, å fian gäkk in, før fian trodde, att gusstjänsta7) va fiörjt. Når han nu fäkk si te, va kørka full å følk, å ve alta(r)t sto dä månge präste, män alle va di huvlose. Så kan en tro, fian file rädder, å fian gäkk ut dä forteste fian kunne. Si dä va di döe, søm va inne å fiöllt sin julotte." „Det er mærkeligt, hvilken Eolle Döden spiller i alle de gamle Sagn. Nu er der ikke mange, som fiar Tid til at tænke paa Döden. Hvor omfiyg-

J) falle. s. f. Omhugget Skov. 2) far. s. m. Fader. 3) pludselig, med ét. 4) i Steden for: før en. 5) beviste, v. Bruges kun om at besöge Kirken. 6) sanniger. adj. sandet. ') tj udtales her som sj.gelig var inan ikke, for at udforske, hvem der skulde dö! Man havde jo saa mange Mærker!" „Ja, å mässt øm jula. Si, når di äter sin nattvar julafta, så kan di si, øm nonn ä feger å dör dä å(r)at. Di ska gå ut å titte i ett fønster. Dan søm ä feger, han synns då sitte huvlöser; män si, di søm går, hör va mykke kvekke, hällans1) kan di få sa en rediger örfil. Julnatta sänn kan di økkså si, øm nonn ä feger. Alle di, søm ä i linset, ska sätte var sine sko i e ra nhi tära2) ått bo(r)at. Han søm ägor døm skona, søm hiir vände øm natta mä tära ått døra, han dör dä å(r)at. -— Ja to i da på ma en nyer råkk. Si. ja skuli først hegangn en i måra; män en hör allri ta på sa nye klär øm sønndan før første gången, dä ä ohällsammt8). Di første steg ja gäkk, va ått bo(r)at te, å dä betyder goer trevne4); män går dän parson, søm tar på sa nye klär, ått døra te di første steg, då ä han feger å dör inna han hinnor slite ut døm."

Eklund bukkede sig ned. „Hvad nu Eklund?" „Å, dä va en torndyvel." „Ja, Eklund samler vel ikke paa Torndyvler?" „Nä, før all del! män når en sir en torndyvel ligge på ryggen, så ska en jälpe øpp en, før så får en sju synner førlåtne."

Et Öjeblik blev Skoven lysere. Yi var i en lille Dal der oppe paa Bjærget. Paa begge Sider var der stejle, mosgrode Klippevægge, og ud over den ene hang en gammel Eg. Kronen var næsten död, kun en enkelt Gren havde Blade, men midt mellem Grenene saa' jeg en Kvist med lysere Löv. „Aa se! der har vi en Flyverön." „Ja, dä ä e flågrønn, vi kaller, å såne väkser allti i e klynne6) på ett annt trä. Ja ha hört gamle følk saje, att di ska ta kviste å en sånn där å båre6) in i horna på kretera, så har allri nore trøllpakker

G hällans, adv. ellers. !) hest. Form pi. af tå (lyder næsten som to). 3) ohällsammer. adj. uheldig, ilde varslende. 4) trevne, s. m. Trivsel. s) klynne. s. f. Stedet, hvor to Grene löher sammen. 6) håre. v. hore.makt mil døm, å har di kviste å flågrønn i seZdon1), så kan di allri få skiimmt2) sine liilste.” *

Vi gik nu nogen Tid i Tavshed. Det var saa stille i Skoven; der rörte sig ikke en Vind. Kun af og til hörtes den underlige Susen, som kan lyde i Fyrreskoven, selv naar det lette Æspelov tier. Da faldt en Drossel ind med sine underlige Triller, ikke saa fyldige, som da de jubledes ud fra Træernes Toppe i den friske Vaar, men med den samme hjærtegribende Klang. „Dä ä klödra3), søm sjunger. Si bo ha vatt männske i førrige tin, å diirfør får bo tale ännu.”

„Saa hun kan tale? det bar jeg aldrig hört.” „Å, dä kan en höre så många gånge. En da så bo en dräng bar spannmål. Ho tykkte, ban to før lite, å så sa bo: Du late, du late, søm inte tar mere! När ja tjände boss prosten i Kose, i Rose, då bar ja sju såne påse4). Ja, si klödra kan allt va lite førarjli en gång imälla. En dräng å e pige gäkk mä varar i en bage. Dä så klödra, søm satt i e berk, å så sa bo: Vart ska ni gå, vart ska ni gå? Drängen velle inte svare, å derfør så sa ban: Dä angår da inte! Då skratte klödra å sa: Ha du fått no kyss i da, ha du fått no kyss i da? Si, drängen ban tykkde inte søm värst øm klödras fräge, å ddrfør sa ban: Veli du tige du, hällans ska ja ge da. Ja! — sa klödra — kåm bit, kåm bit! Si såtäss kan klödra tale, å bo ä allti mykke språksamm, når en går i skoga.” „Hen hvordan er det med de andre Fugle, taler de ikke ogsaa?” „Nä, inte nu, inte, før si dä ä inte alle føgle, søm ha vatt männsker.” „Her i Fyrren bar vi nu den lille, livlige Musvit, der ser saa udspekuleret ud; jeg skulde dog næsten tro, at den kunde tale!” „Dä ä sågfi(l)an5), vi kaller, nä, si tale kan han då inte, män nokk bar bas läte

J) seldon. s. n. Seletöj. 2) skamme, v. forhekse. 3) Modre. s. f. Som oftest bruges den best. Form klödra. 4) påse (lyder næston pøse), s. m. Pose. 5J sågfil. s. m. Musvit.si betydelse allti. Så långt søm en far bör en førr vafferdan (den 25de Marts)1), så långt ska ban bli instängder därätter. Dä ä på sätt å vis dä samme søm mä myra. Så långt førr vafferdan en får si na ute, så långt ätter blir ho instängd.” „Det er gyseligt, hvor ber er mange Myrer. Jeg kunde have Lyst til at hvile et Öjeblik her oppe paa Höjden; men ikke et Sted kan man lægge sig ned, uden at man straks faar Besög af de ubehagelige Gjæster.” „Nä, såtässen ä dä ställt; män si, dä ä ingen, søm vell röre døm, før vi ha dä gamle spräken:

Dän søm rör myras bo,

han ska mist bå okse å ko."

„Ja, saa lad os forsöge at gjöre os gode Venner med dem!” Og vi lagde os ned i Græsset. „Der er saa vildt i denne Skov, at man skulde tro, der kunde trives alle Slags Dyr. Er her virkelig ingen Ulve?” „Nä, inte nu, inte, män far min har sitt døm många gånge.” „Da var det ikke godt at have Kreaturene gaaende i Skoven som nu.” „Nä, dä ä då säka(r)t, varjen va inte rädder, han. Ja ha hört ett gamma(l)t spräken øm en båkk å en varj. Dä va en stor båkk, søm sto å drakk i e källe. Han så sine horn i vatnet, å tykkde, di så så store å grymme2) ut. Då sa han: Store hom! inte rädder før nonn! Dä sto en varj å hörde på. Va ä dä, du sär? sa varjen, å bet båkken i lå(r)at. En ska no prate, mä3) en drikker! sa båkken, å dä ha vi ännu te orspråk.” „Ja, saadan gaar det, naar man taler over sig; men Ulven anfaldt jo ogsaa Køerne?” „Ja, før all del; män si, di trodde, han va inte så arjer på kretera, øm di allri kald en varj.” „Saa, det var da underligt!” „Jo, si, vaijen sa, då han kunne tale: *)

*) vafferda. s. m. Vor Erue Dag. 2) grymmør. adj. frygtelig. s) mä. medens.Kaller du mäj varj,

så ska ja bli dine kreter arj;

kaller du mäj buse,

så ska ja følje dine kreter te buse;

män kaller du mäj gullfot1), %

så ska ja bli dine kreter bå trogen å buli.”

„Ja, nu maa vi nok videre, om vi skal naa til Eklunds Hus!” Snart var vi nede af den stejle „Hunndassbakke” og

gik nu over den vævre „Hunndassbäkk”, som i et ganske lille Vandfald kaster sig ned i Tyn. Der laa fuldt af Kis langs Bredderne. Bækken havde fört dem med sig i sin ungdommelige Vaardans. Vi borte det hvæse lige for Föd-derne af os og saa’ en stor sort Hugorm ligge i Eing. Jeg tog en Kjæp, for at slaa den. „Ja, si, nu ä dä inte falitt; män dän første ørmen en får si øm våra, dan ska en allri slå ijäl, før då får en si ønn, var en går.” „Jeg tror, jeg vil tage den med mig; det er et smukt Eksemplar.” „Han veil flo2) en, kan ja tanke; män si dä skinnet ä då inte värt nonnting. Nä ørmskinn, søm en bitter, di ä bra te ha, når en får kloe. Då ska en gno3) mä skinnet på dä stället, diir en bar dän sjukkdommen.”

Vi var nu komne forbi den lille „Hunndasslykke”, der ligger omgivet af Skov til alle Sider; men Skoven var ikke mere saa tæt. Det var tydeligt, at vi nærmede os et beboet Sted. Og lidt efter, var vi da ved „Govik”, det dejlige Torp ved Tyn. Det ligger i en lille Dal, i „e (d)jup dä(l)dd”. Mod Nord og Syd böje Bjærge med gammel Fyrreskov, mod Öst frodige Marker, der löber ned til Soen. Lige under den sondre Bjærgside ligger Eklunds lille Hus. Han bor der alene med sin gamle Fader og en Pige. I Vinduerne er der Blomster, og udenfor en lille Have. Huset er bygget

J) Somme siger efter Eklunds Udsagn: gullrang. Det burde sandsynligvis være: guli. Saaledes kaldes Ulven flere Steder i Sverig. z) flo. v. flaa. 3) gno. v. gnide.paa sædvanlig Maade: paa Forsiden til höjre „Farrstvebrona” og „Farrstvedøra”, til venstre et Yindue: „Sifønst(r)at”; i Gavlen til höjre „K5ksfønst(r)at”, og oppe under „Taket” det ene „Vinnsfønster”; i Gavlen til venstre „Gavelsfønst(r)at” og det apdet „Vinnsfønster”. Gjennem Dören kom vi först ind i „Farrstuva”, hvor „Yinnstrappen”1) gaar op til „Vinn”, og derfra kom vi til venstre ind i „ Stuva”. Der var rigtig hyggeligt. Gubben var ikke hjemme, men Pigon sad ved Væven og arbejdede flittig. Da vi traadte ind, stod hun

op og gik ud i Kökkenet.

„Det er underligt, at Eklund aldrig er bleven gift; han har vel været bange for, ikke at finde den rette?” „Ja, si, e onn hustre, dä ä då dä värste søm finns, å har en taje fan i båten, får en liv å ro en i lann. Dä kan va rolitt å føljs2) åt, män inte søm bonn å hustra.” „Hvordan var det med dem?” „Jo, si, vi ha då gamle språken: Dä ä rolitt å føljs åt! sa bonn, ledde hustra i hå(r)at.” „Ja, saadan gaar det vel ofte; men Eklund vilde ikke bære sig saaledes ad.” „Nä, dä kåmmer inte på frägen; män nokk har ja sitt før mange førarjlige hustruger. Ja minus, ja hörde mi mor sjunge dån gamle visa:

Gubben å gumma di skulle gå vall, gumma ho veli inte mote3), gubben to gumma å slo na i en tal], så tallen gäkk øpp må rote.

o

A si, då kan inte va søm vårst rolitt å leve på dä viset.” „Nej, det er rigtignok sandt, og Konerne har jo ikke det bedste Lov for Föjelighed mod deres Mænd.” „Nä, si, dä va en gubbe å e kärring. Allt va gubben sa, gjorde kärringa tvart imot. En gång så rodde di øvver en strømm. Då sa gubben: Akte da, mor, så du inte faller i! Før du sa dä, så ska ja dä! sa kärringa, å så skutte4) ho i. Følj

]) trapp. s. m. Trappe, trappe, s. f. Trin. 2) føljs (udtales fors), v. p., ipf. låddes, fölges. 3) drive. 1) ipf. af v. skutte, springe.mä strømmen, mor! sa gubben. Imot ska ja! sa kärringa, lå i strømmen. Darfør sär vi: Du ä søm kärringa imot strømmen.” „Ja, Kvinderno er jo bekjendte for, altid at ville bave det sidste Ord.” „Vi ha økkså dä gamle spräken: Øm ja ska saje dä sisste o(r)at tyst, så ska ja ha råe!1) sa kärringa.” „Mange Koner gjör deres Mænd stor Skade med deres Mund.” „Ja, män si allo så vet di då, att dä ä inte kungör allt va drønninga sär.” „Jeg er bange for, det kun er faa, der bar den Forstand. Eklund bar vel liört, at Kvinderne nu begynder at ville tage Magten fra Mændene?”

„Ja, nokk bar ja hört øm sånt där, män si flekkera di veli

bra gärne ka sa en mann. Dä ä før märkvärditt så månge

kånster di ha før sa, bare før å få si sino fästmänn. Når

di duker å bo(r)at julaftaskvällen, så knyter di duken øm sa å springer ut på stuvbrona å sir sa ikreng, å så tror di, di ska få si sine fästmänn.” „Har Eklund ikke hört, hvordan Moderen tröstede sin Datter, da Frieren ikke vilde, komme?” „Jo, si vi ha o gammel vise, å där sär mora te flekka: Spinn, spinn dotren min, i måra kammer fria(r)n din!

Dotren spann, å sno(r)an rann, ingeu friere kåm dä fram, førr änn dä andre å(r)at, då kåm ban fram mä ba?-e lå(r)at2).”

„Ja, jeg har nu rigtignok bort den i en smukkere Form; men Datteren bar vel været en Slusk og derfor har bun maattet sidde over. Hvordan kan det ellers være, at Eklund siger: dotren min, og: andre å(r)at? paa Folkesproget skulde det jo hedde: dotra mi, og: dä ar å(r)at.” „Ja, hurtässen dä ä, dä vet ja då inte; män allti liar ja hört präsis søm ja sär3).” „Naa, Eklund maa nu ikke lade sig afskrække fra

J) råo (udtales roo', s. vistnok f. Overmagt. 2) fattig. 3) Det er en ikke noksom paaagtot ICjendsgjærning, at Viser og Vers ofte delvis har en anden Sprogform end den for Egnen særlige. Dette er selv af en Mand som Rietz ofte overset.at gifte sig; lian finder nok en Gang den rette. Og hvor herligt er det ikke at höre om dem, der elsker hinanden med saa inderlig en Kj ærlighed, at de synes, det er Livets höjeste Lykke at faa Lov til at leve sammen.” „Ja kåmmer te å tänke på en gammel roman1), søm e hustre talde øm før ma, mä ja va liten. I)ä va en gång e vallflekke å en vallpøjke. Di giikk vall mä kretera i var sin by, å øm daga så träffdes di jämt i skogen. Si, flekka ho fäkk ett barn, å dä höllt di førdådd2) där ute. En måra fäkk flekka no annt te göre, så ho kunne inte lägge å te skogen så bittin; män ho så, når pøjken la å, å så blåsde ho i lu(r)an:

Kåmmer du dit førr änn3) ja, så ska du ta dän lille, lös en å lind4) en; tån en å bind en; tappen6) står ve linnerot, mjølke lille svaneros6), å låt dän lille få drikke!

Dä sto de(r)as hossbönner å hörde, å di gäkk ått skogen å så ätter, å då fannt di dä lite barn. Si, flekka ho fäkk nu ta liämm et å øppfost(r) at7) i byn, å sänn så ladde8) døm kossbönnera pøjken få e lille stuve, å där bodde han många, många år mä si hustre.” — „Ja, som sagt, Eklund finder nok ogsaa en Gang den rette.” „Kan hände; män så får. en saje, en ä så lykkliger, søm har en funne en skatt mdssømmersnatt9), å så ä dä frägen, øm en ä kvekker te

') Dette Ord bruges ofte i Betydningen: Fortælling. 2) af dølje, ipf. dådde. 3) lyder som fønn. 4) linde (i Folkesproget linne, ligesom binde bliver til binne). v. Eklund mente, det var at svöbe; men næste Linjes tåne forstod han ikke. Da dette imidlertid er at svöbe, skulde man tro, linde her maatte have en anden Betydning. Efter Pladsen, hvorpaa det staar, er der vel Grund til at antage, det har samme Betydning Bom det danske linde. Jfr. linna hos Rietz. 5) Malkebötten. 6) Konavn. ’) i Steden for: øpp-fostre et. 8) ipf. af v. låte. præs. låt. part. latt. lade. 9) Midsommernat.kaste ståZ i ellen.” „Hvordan det?” „Jo, si, miissømmers-natt brinner dä där, var dä finns ägedeler i jora* 1). Kan di gå dit å kaste ståZ i ellen, då kan di ta rätt på skatten.” „Ja, Eklund, pas nu paa, naar lian ser det brænde Midsommernat!”

Vi havde sat os ned ved Bordet henne under „Siføns(r)at”. Det var nok værdt at se sig om i Eklunds lille Stue. Paa Væggen var opslaaet forskjellige Billeder, og i det ene Hjerne stod ot gammelt Ur, omtrent som en Bornholmer, men meget mere kunstigt, indlagt med Metal paa Skiven. Her havde Anders Eklund levet fra sin tidligste Barndom — nu er han vel oppe i de Fyrre —; men han var födt i et andet Hus, paa et dejligt Sted ved Soen Loftan ikke saa langt der fra. Stedet hedder „Mørkvika”. Det er et underligt Sted. „I ett bärj, strakst där stuva nu står, ha di hört døm ringe i o klåkke, å därför kalls dä Iilåkkbärjet. Mor mi har själv hört et ringe.” Bjærgklokken havde ringet over Eklunds Vugge, pg hans Øre var aabent for alle de gamle Sagn om det underfulde Liv i Naturen. Han havde en gammel Farbroder, som nu er död, han havde modtaget og bevaret den dyre Skat fra de gamle Tider, og med gavmild Haand delte han den ud til sin lille Brodersön, der sad og lyttede paa hans Knæ. Sin tidligste Lærdom fik dog Eklund, som naturligt var, af sin Moder. Hun lærte ham Fingrenes Navne: „Tummetutt, slikkeputt, långemann, järtlihann2) å lille, lille virungen.” Og saa var der en gammel Kone, som ofte kom der hjemme. Hun var fra et Nabosogn. Hun kunde al Ting paa en anden Maade end Moderen. Hun havde ogsaa andre Navne til Fingrene: „Lillingen, gullfinga(r)n, långståkken, korøppen å gubben själv.” Drengen

opfangede alt, hvad han hörte. Han lærte den lystige Vise, naar Faderen „runkd en på knät”:

') jor. s. f. Jord. 2) Ringfingeren. Er efter Rietz dot smaa-landske Navn. Hann (Haand) er et Ord, der ydorst sjælden bruges;

i Steden for bruges näve.„Høpp, ni far! sikken kast ja kar,

sikkne lår, sikkne ken, sikkne skutt kan tar.”

Og mange andre Viser lærte kan; men somme af dem var ikke saa lystige. Naar kan klynkede som om kan kavde ondt i Maven, saa löd det ganske ukarmkjærtigt:

„Har du onnt i magen, så gå te Pär i kagen, gå te Pär i kärr, så klir du mykke vårr.”

Gaader og andre mörke Taler laa kam vel endnu for köjt; men kan lærte dog at raade saa underlig en Tale som den om et lille Dyr, der kaldes „Løppe”. Den er „svatt sømramm1), køpper søm skamm, å färntan kan inte kessl2) a.” Ellers ked særlig Ordsprogene sig fast i kans Erindring. Haar den lille nysgjerrige Dreng vilde titte overalt, kvor kan ikke kavde noget at gjöre, saa fik kan at vide, at „inte kölen løkte3) i alle kål, før dä kan va getinge i sømlige4).” Haar de store Drenge kavde givet kam en kanket Tröje, saa maatte kan nöjes med, at „dan søm ger sa i lek, får tåle alle strek”, og naar kan kom og klynkede for sin Moder, var kele den Tröst, kan fik: „Ja, når gafae5) katte får rivet

skinn, så springer di kämra.” Sagde kan, at kan vilde gjærne, men kan kunde ikke, saa ked det: „Dan, søm veil sjunge,

liitter allti på viser”; og vilde kan vide kedre Besked end de gamle, löd det drillende Ordsprog: „Så klippt ska dä va!

sa räven, når di kögg rømpa å en.” Opforte kan sig ikke saa fint, som kan skulde, sagde kans Moder: ' „Var å e kar sin se! sa piga, ko dro vagge mä sa”, og var kan arrig, ked

J) Hvad dette var, vidste Eklund ikke. Hu kaldes Bavnen „Karpp”, men under Tyllinge er der en Gaard, som liedder Kamms-knlt (den siges nu at kave faaet sit Navn efter en Kong Bamm).

2) bessle. v. bidsle. 3) lugte. *) pron. pi. somme. 5) l’et köres

næppe.det: „Dä ä väl, att inte kullede kö nore liorn ka fatt.” Vovede han at mumie om, at Brödrene fik det bodre end lian, saa gav hans Moder ham det at bide paa, at „dii ii allti nokk flått1) i ars2) gryter”; og havde han Hastværk, löd det: „Oksen kåmmer så fort søm skeneremärra3).” Ofte

maatte han bryde sin Hjærne med Ordsproget; „Øm en äter smør å hrö te sisste tugga, så får en allri onnt å tannvärk sänn”; og mange var der, som han slet ikke forstod, men ikke des mindre huskede. Hans Fader havde en Gang været ude at hugge Brænde, og havde da hugget sig i den ene Finger. Da hörte Drengen, at han sagde: „Dä ii lite, søm grønner!4) sa fan, fäkk grakutten5) i öget.” At det skulde være lidt, kunde lille Anders slet ikke faa i sit Hoved: han vidste, hvor han græd, naar han selv fik noget i Øjet, om det saa var „så lite søm ett grøn”6). Naar de gamle talte sammen, hörte den lille altid efter; mon mange Gange gik han glip af det bedste, naar en af Gubberne erindrede, at „små gryter ha även öre”. To „gamle spräken” var der, som særlig gjorde Indtryk paa hans Hjærte. Det ene löd saa sørgeligt: „Bamebröt ä allti kå?-t”; men. det andet gav én Advarsel: „Små sår å fattige føraller bör en allri før-

skjute!”7) og det — tænkte Eklund — skulde heller aldrig ske. Ærbødighed for de gamle blev ham indpodet fra den tidligste Tid. Han forargede sig dybt over den unge Spytte-gjög, der gjorde Nar af Oldingen, han mödte. Det var hans Fader, der fortalte ham den Historie: „En dräng møtte en

gång en gubbe, søm gåkk mykke lutene. Drängen va ung, førstås, å gubben va gammel. Drängen tykkde, dä så bra rolitt ut, så krokkiger gubben gäkk, å så skratte han å frägde: Va leter farbror ätter? Gubben han vatt inte mofällder8) før

J) å’et er nærved ø. 2) andres. 3) den Hest, der löber löbsk.

4) grønne, v. ærgre. Jfr. grande hos Rietz. 5) grakutte. s. m. Grankogle. 8) Grand. ’) foragte. 8) nedslaaet.

3dä, lian, utan han svarde hare å sa: Dä du ä, har ja vatt,

8, dä ja ii, kan du bli, 8 dä søm ja leter ätter, bitter du.”

Da Drengen blev ældre, ja, saa blev der for Alvor noget at lytte efter. Da var det Farbroder, som aabnede Æventyrets og Sagnets Verden for ham, og det löd saa herlig om den fattige Dreng, der vandt baade Kongedatteren og det halve Rige. Lysten til at lære noget vaagnede tidlig hos ham, og i Vinteraftnerne, naar det brændte paa Arnen, da sad han og övede sig i at skrive. Hans Papir var ot Bræt, og da han ikke havde Pen og Blæk, lagde han Birkepinde i Hden, til de blev forkullede, og malede saa med dem Bogstaver efter Bibelen. Aarene gik, og Drengen vandt vel ikke Kongedatteren og det halve Rige, — livor mange af os gjör vel det? — men han blev en hæderlig og dygtig Hånd. Lad saa kun Prinserne beholde Kongedatrene og Riget!

„Eklund har det saa hyggeligt, og her er saa fint, saa man skulde tro, han havde en Tomtegubbe.” „Nä, dä har ja då inte, å allri har ja sitt nonn häller.” „Men Eklund har vel hört om dem?” „Ja, vass, di sär, tømtegubba ä søm små männsker, präsis søm ett åtteårsbarn. Si, døm ha di te 8 dra. Sømlige dra sä, å sømlige pänge, å så mykke søm di betaZ før en sålin där, så mykke drar han te døm var natt. Pänga lägger di unner huvot på sin hossbonne, å säa på logen. Dä va on bonne, søm hadde on tømtegubbe, å lian va flitiger å dro. Då boijde has klär å bli trasige. Bonn tykde, dä va synn øm en, å1) han ga en nye ldär; män sänn dro allri tømtegubben mer. Bonn frägd en: Varfør

drar du inte nu så väll søm førr? Tømtegubben svarde: Nä, liten ä granner2), han vill inte smuttse ner sine nye klär! Si, di fälck allri ge døm nye klär, di fäkk ge døm å no gamma(l)t. Månge hadde, va di kaller en spirtuss3). Di sär

1) Her brugto Eklund, men vistnok fejlagtigt: änn. s) fin.

3) Riotz honforer Spirtusse til Tuss; men dette er ikke rigtigt. Spirtusse, eller som her: Spirtuss, er det latinske Spiritus. Med dette Navn er det omtalte Væsen kjendt i Middelalderens Trylle-ännu Øm on, søm blir mer riker: Han bar vesst en spirtuss te å dra! Døm köffde *) di utå fan i forrige tider. Tvo kunne köp en sånn där å bli å mä en, män dän trie, dän fådde2) han i grava. Si, når ka(r)an do3), då satt spirtussen på brystet, å där ble han sittnes. Ilan va så liten, så di kunne ha en i en ask. Te äte skulle ban ha tri blodrøppe å vänstre järtlihann var torsdaskväll, å därför gäkk alle di, søm hadde en sånn där, mä e trase bunnt4) øm dän finga(r)n.

Vi gik nu ud for at se Haven bag ved Huset. Den ligger lige under en Bjærgvæg og er fuld af Frugttræer, Kokkenurter og Blomster. Bjærg væggen er overvokset med Vedbend, „Oliver”, som Eklund sagde, og oppe paa en lille Afsats bar han lagt lidt Jord, som ban bar baaret op i en Kurv, og for Öjeblikket havde ban der nogle Græskar, de saakaldte „Pumper”, som voksede frodigt. Der var som Trappetrin i Bjærgvæggen, og vi gik höjere op. Vi havde her den dejligste Udsigt over Tyn med de skovklædte Bjærge rundt omkring, og de smukke Öer, den lille „Gummtørpo klabbe” og den store „Tysboö”. Ingen kunde önske sig noget skjönnere Sted at leve.

Vi gik tilbage til Huset og saa’ os om i Kokkenet. Pigen havde just skyllet en Gryde og skulde til at kaste Vandet ud; men jeg syntes först, bun mumlede nogle Ord. „Hvem er det, bun taler til?” spurgto jeg Eklund. „Å, dä ä väll äZmera5).” „Hvad er det for nogle Væsner?” „Di sir ut søm männsker, män di ä bare e halver a(l)an6) långe. Allri ska i)

boger, og saaledes nævnes det i ældre svenske Skrifter; i en af Landskabsboskrivelserne omtales en Soldat, der blev straffet, fordi lian havde rillet kjöbe en Spiritus. Vi gjenfinder vor Spirtuss i den sydtydsko Spirifankerl og under forskjellige Navne i italiensk og slavisk Folketro.

i) ipf. af v. köpe. 2) ipf. af følje. 3) døde. 4) prf. part, af binue. En Mængde Verber bar to Former i prf. part., binne liar saaledes ogsaa bunne, bite bar bite og bitt, byke bar byke og bykt o. s. v. 6) alm. s. f. 6) a(l)an. s. n. best. Form alna. Alen.

3*nonn slå ut kokliett vatten häller sånt, utan å be øm låv: Ja ska be å få slå ut dä bär! Dä ä før att äZmera ska akte sa." * „Lever de ved Husene?" „Ja, inte vet japräsis, var di bålls før jämna1); män i ängera ä di økkså, før ikreng små tuver, var dä kan va bart, där sajs dä, att dä liar vatt äZmdans."

Vi gik nu ud af Huset. Paa „Farrstvebrona" laa en Snog og solede sig. „Naa, det ser næsten ud, som det var et af Eklunds Husdyr!" „Nää, inte ä ban präsis ett busjur inte; män nokk får ban låv å va i fre allti; før slår en dyng-snoke, så får en otur mä kretera." „Jeg bar ogsaa hört, man skal lade være at slaa Staalormen." „Ja ørslå2), di kalier, hänne3) bör ingen slå, å første ørslåa, di får si øm våra, ska di stryke på ryggen, då biir kretera så snägghårde4)." „Deler nok mange Dyr, man skal lade være i Fred, hvis man vil have Held med Kreaturerne?" „Ja, si dä ä økkså ett lite jur, vessla, di kaller." „Ja, Væselen, den kjender jeg nok." „Hänne ska en allri hate, män en ska tale väl ve na, før hällans blir dä otur mä kretera häller sånnt."

Det var en smuk Udsigt, vi havde fra „Farrstvebrona", og alt var saa fredeligt og stille i den lille Dal. Lidt fra Husene, ude i Marken, stod et underligt, forkröblet Træ med en tyk Stamme og en mærkværdig, tæt Krone. „Hvad er det for et Træ?" „Dä ä e gammel abbel, å i hänne bygger før jämna e skate. Ingen rör boet, før så får en otur mä kretera." „Naa, der bar vi altsaa igjen et helligt Dyr! Har Eklund aldrig hört, at Hanen er hellig?" „Nä, dä tror ja inte, män han har kan hände inte hört, hurtässen tøppen5) fäkk sin röe kjortel?". „Nej, det har jeg rigtignok ikke." „Jo, si, tøppen å göken å ørren6), di va ute å gäkk te sammens, å då hitte di en roer kjortel. Nu kunne di ju inte del en, å så beslött di sa te, att väm søm vakne først øm

') i Almindelighed. 2) egenl. ørmslå s. f. 3) Lyder næsten som hänni. 4) korthaarede. At et Kreatur er horthaaret, anses baade for det smukkeste og bedste. 5) tøpp. s. m. Hane. 6) ørro. s. m. Urfugl.måran, han skulle ha en. Si, dä ble tøppen, førstås, å han ropde1): Kjortel ä min! Då sa göken, han: Gutt du, gutt2) du! miin ørren gäkk på så här: Käre, käre bröder, bytt va rätt ä!" „Naa, saaledes gik det til. Ja, Eklund kan forklare mange Ting, som de lærde ikke har nogen Anelse om." „Kan hände, han økkså inte vet, varfør inte flunnra har køtt på båe sider, häller varfør oksen drøbbjer3)." „Nej, det maa Eklund fortælle." „Jo, si når jumfru Marie va rådd4), så va ho en gång ute å gäkk, å ble mykke hungri på väjen. Då gäkk ho øm ve sjölaggen5), å dår to bo e flunnre, män ho kunne iute äte øpp mer änn halve. Dån ar halva släffde6) ho i sjønn igän, å sänn har allri nonn flunnre hatt køtt på mer änn på e sie." „Ja, ja, den Forklaring var jo ikke saa daarlig; men hvorfor er det, Oksen tygger Dröv?" „Jo, si, Sante Pär å Vårharre di kåm gånes, å så ba di hästen, att han skulle jälpe døm øvver en bäkk; män han svarde: Ja har inte ti, før ja ska äte. Så sa Vårharre: Du ska få äte jäinmt å allri bli mätt! Då gäkk där en okse, å då di ba honøm, så va han strakst villiger te jälpe døm. Då sa Vårharre te oksen: Du ska få äte, når du får, å tugge, når du når! Dårfør äter hästen jämmt, å oksen drøbbjer."

Vi gik nu ned imod Söen. Eklund vilde ro mig hjem. Han gik foran ud i den lille skrøbelige „Oke", og jeg sprang efter; men i Skyndingen havde jeg nær væltet den. „Såtäss ä dä å ha bråttåt!7) søm sniglen sa." „Naar sagde han det?" „Jo, sniglen skulle gå ätter dopvatten åt Sante Pär; män han va hørte i sju år, å når han änteligen kåm te tryskel, så slo han u et. Då sa han: Så ä dä å ha bråttåt! å dä ha vi ännu te or språk."

Dagen begyndte at hælde, og Söen var ganske blank. Ingen Lyd hörtes, uden de hurtige Aåreslag. Solen var ved

J) Man skulde vel vente roffde. J) Gjøgen taler gammeldags

og siger gutt i Steden for gatt. 3) tygger Dröv. 4) frugtsommelig.

6) sjölagg. s. m. Havstok. 6) ipf. af v. slappe. 7) have Hastværk.at gaa ned, og Himlen var röd. „Det bliver vist dejligt Vejr i Morgen?" „Nä, dä tror ja inte. Ja tänker, vi får ovär i måra, så dä blir bässt å ge katten tvo styver å få ligge på ungen, å så får vi e kåll natt." „Saa, hvorfor det?" „Jo, aftaråne1) gör e kåll natt, å måraråne en våter hatt." „Jeg mærker, Eklund véd god Besked med Vejret; men nu skal jeg sætte ham paa Pröve. Hvis det bliver daarligt Vejr i Morgen, hvilket Vejr faar vi saa i Ugens Löb?" „Ja, si, ringner dä sønnda unner gusstjänsta2), så ringner dä hele vekka." „Saa vil jog haabe, vi faa godt Vejr i Morgen!" Der gik et Vindpust hen over Soen. En lang Krusning fulgte efter. „Naa, saadan ser det nok ud, naar Sjörået farer frem; for der er da et Sjörå her i Tyn?" „Ja, Uokk finns där et sjörå3), män inte h«r ja hört nonnting øm et. Ja tänker, sjörået här må skatte te Nimman."

„Hvad er Nim-man?" „Dä ä dän fiskrikste sjö i hele trakten, han finns i Hägersta sokken, å dä sajs, att ar sjöge skatter fiske te en. Før nore år tebaks mötte tvo bönner, søm skulle fare te G-amlebyn på Böbärjbakka i Dalhämm sokken (inte långt ifrå Laromm) tvo store fisklass, å dä va tvo kåre mä fisklassa. Bönnera frägd døm: Var ä ni hämme nors?4) Kara sa: Vi ä ifrå Vrånga (tvo store sjöge i Dalhämm sokken), å vi ska ått Nimman mä skatten. Si meninga va, førstås, att sjörået i Vrånga skulle skatte te sjörået i Nimman." „Har Eklund aldrig set noget Sjörå?" „Nä, inte har ja sitt nått, män far min har sitt nonnting märkvärditt. Når han va en liten pøjke, skulle han gå å plåkke5) halla6) ve e g öl, søm heter Vivassegö/a å finns i Källsta sokken. Søm di gäkk å plåkkde, så titter di ått gö?a. Då fäkk di si e flekke satt i en kättel å rodde å å an, å allri tordes di gå dit sänn." „Var det da et Sjörå?" „Ja, dä ä inte gøtt å vete."

J) Aftenrode. 2) tj udtales her sj. 3) udtalos næsten sjöro. f) nogensteds. 5) å'et er nærved o. 6) halla. s. n. Hindbær.Vi var nu komne lien under „Hunndassbärjet", hvor det falder lodret ned i Soen. Vandet pibler ud mellem Mosset for oven og glider ned ad den glatte Væg. Om Vinteren er bele Klippen iført et Ispanser. „Det kan da ikke være andet, end at der maa være Trolde i „Hunndassbärjet"? „Ja, kan bände; män inte bar ja bort nonnting øm et." „Har Eklund aldrig set nogen Trold?" „Nä, ja bar bare sitt värvinne1), di kaller, dä ä löv å sånnt mere, søm far runnt ikreng i lufta, å dä sär di ii biirjtrøll, søm il ute å far." „Ja, det bar jeg da ogsaa set; men Eklund bar vel bort mange Ting om Trolde i Bjærgene ber omkring?" „Ja, dil bar ja vesst! Dii finns ett bärj ve storo Fallhult, søm kalls Klåvbärjet, før dil ii klyve, så viljen går diir mett ijønnem. En gång kåm en mann gånes ifrå Eallbult, — dii va gubben Bängts far —, å så sto dii en trøllgubbe på bärjet å sjekde2) øvver viijen. Han va stor, så dii va alldeles førskriikklitt. Mannen tordes inte gå fram, forstås, før så skulle ban ba gått mett unner trollgubben." „Ja, det liavde ikke været videre behageligt; men kan Eklund ikke fortælle en anden Historie?" „Jo, ja kan talo øm, burtiissen dä va mil trølla i böge Röbärj, søm ii ett stort bärj ve sjønn Bjørkan i Østerjyllen3)." „Ja, lad mig hore det?" „Inte långt där ifrå i Basunne, — ban känner ju nok Basunne?" „Ja, det er jo en Gaard under Tyllinge, der bar jeg været paa Jagt." „Si, i Basunne, där bodde en bonne, søm hedde Enasken. Han gjorde øppmiirksammliet pii trølla i böge Röbärj, att dii va di, søm stal å gjorde ille bele grannhället4) diir ikreng. Han gäkk te biirjet en kväll å lå å lyddes, å då va dii ett trøll, søm di kallde mårrfar, ban sa før, va di skulle göre, alle trølla, dan diirpå. Ett å døm skulle te Basunne øm måran, før då gäkk piga å skulle viinne maltet, å bo tvätte sa inte, sa trøllet, å då ba trølla makt te å ta

') viirvinn. s. m. Hvirvelvind. 2) skrævede. 3) Östergötland. J) Naboskabet.allt ihop maltet. Dä lå Fnasken å hörde, å han sa te piga, att ho skulle änteligen tvätte sa øm måran; män ho glømd et, te ho kåm ner å ha taje1) i maltet. Si, då tvätte ho sa; män dä maltet, ho hadde i näven, dä kaste ho på gålvet, å då hadde inte trølla makt mä mer änn bare dä. Kvällen därpå gäkk Fnasken te härjet igän. Då va trølla så arje där inne, så. Te sisst hörde Fnasken gamle mårrfar saje: I måra så ska Fnasken släkte, då svär di §» førbanner allt ihop, å si, då kan vi ta et. Fnasken gäkk hämm å sa te døm, søm skulle släkte, att di inte skulle svärje på nått, å dä gjorde di inte, så nu fäkk trølla inte alls nonnting mä. Di tänkde då, att di skulle göre sa øvveriins mä Fnasken, å di bö en te sa på kalas. Si, di tänkde sa göre å mä en; män lian akte sa; før var gång han ble bjutt2), så gäkk han dit te härjet kvällen føråt å hörde, va trølla sa. Når han ha vatt där på kalas nore gånge, så gäkk han te prästen å ba en øm lite mässvin. Dä fäkk han gärne, å så gäkk han te bärjet en kväll å sa åt døm: Ni ha fängne ma så månge gånge, å ja har allri hatt nått å gett er; män i kväll ska ja fängne er. Han delde ut vinet å ga døm alle ihop; å si, di vart så yre å gaZne, så di slo ijäZ varar øm natta. Fnasken han gäkk dit igän øm måran, å då va di döe alle ihop, änn dä lå e gammel kärring øppe på ungen. Si, ho kände igän Fnasken, å så sa ho: Ja ä så gammel, så sju ekskoge ha väkse øpp å rutne ner, män allri sånnt slag ha dä vatt i höge Röbärj førr änn søm inatt! Då sa Friasken: Ha du inte fått nått mä å Kristi vin, så ska du få å Kristi flaske! å han to flaska å slo kärringa i skallen. Si, därmä do ho tvart. Nu va dä Fnasken, søm to allt gull å sälver, søm fanns där i bärjet, så han vart riker å førmogen där ätter sänn, å di sär, att dä är en gårdel i Drabo, søm ä köfft før

') prf. part. af v. ta. Paa samme Maade: draje af dra,

slajø (el. slått) af slå. 2) prf. part. af v. bjude. Af mine Optegnelser synes det at fremgaa, at Eklund her har sagt bedder; men dette har han ikke senere villet vedkjende sig.døm medel, søm Fnasken fäkk i bärjet." „Naa, det var

jo en ypperlig Historie. Det er vel ikke mange, der kan rose sig af at have været inde og se, hvordan Troldene lever?”

o

„A, jo, vass; ja ska tale øm ett annt gamma(l)t spräken. E hustre gäkk å ryskde lin. Då liøppd e stor grode i jämmte na, å hustra så på na å sa: Du ii vesst mä barn, du, søm ja! Nu får vi si, väm søm får barn først! A søm ho dä sa, så knött1) ho e lintog2) øm groda, Dä dröjde bare nore dage, førr änn dä kåm en liten gubbe gånes å ba hustra, att ho skulle gå mä en hämm, has hustre lå i barnsäng. Di gäkk, å hustra tykkde, att väj en allri velle ta slut, män änteli så kåm di te e stuve. Där gäkk di in, å där lå barnsängskvinna. Gubben ba hustra, att ho skulle va go å løsse3) dän lintoga, ho ha bunnt4) øm groda, søm inte va nonn ann änn trollgubbens kärring. Førr kunne dä inge førløssning bli. Hustra gjorde søm gubben han sa, å mä änsB) fäkk kärringa barn. Hustra to barnet, å tvätt et søm vanlitt; män då ho tykkde, att ögna kle, så to ho våte näven å tørkde sa i ögna mä. ’ Sänn så ho trøll å sånnt, søm ho allri førr kunne si. Når allt va øppgjort, så frägde gubben, va ho skulle ha i betafaing. Ho svarde, att ho inget velle ha, bare ho kåm väl hämm igän; män gubben gäkk ätter — søm ho tykkde — nore høvlekaner6) å sa: Når du kåmmer hämm, så lägg di här på spislehalla7)! Dä gjorde ho, å då va dä ett halvt dussen sällsker8). En lång ti därätter, så va hustra ått en markne, å var søm di trätte å sloss, där så ho dän lille gubben hölls å va närvarnes. Hustra gäkk imot en å takkde før sisst; män han frägde na: Sir du mäj ?, Ja, sa ho. På håkke öge sir du mäj? På dä

>) ipf. af v. knytte, skal ogsaa kunde bodde knydde (ligesom f. ox. hedde af bete, ledde af lote, laddø af låte, mödde af möte). “) lintog. s. f. Hortrævl. 3) v. löse forekommer ogsaa, 4) prf.

part. af binne (kan ogsaa bedde' bunne). s) med det samme. ') bøvlekan. s. f. Hövlspån. :) spislelial l. s. f. Nu en Jærnplade paa Arnen. 6) sällsko. s. f. Sölvske.här! sa ho; å mä äns vart ho enögd. Har ho sagt, att ho så en på håo tvo, då har ho blitt blinn.”

Eklund sluttede sin Portælling lige som vi var ved Baadhuset, og nu gik vi op imod Gaarden ad Vejen over Åaen öst om Skaberg. Lige ved Broen sprang et Egern over Vejen. „Dä ä gøtt, vi iute ha no arne nu.” „Hvorfor det?” „Jo, før øm en ska gå børt i no arne, å en äkkorne springer øvver väjen fram fø(r) an, då kan en så gärne vänne strakst, før dä betyder otur å motgjort i allt, va en tänker göre på resa.” „Og jeg, som synes, det er saa morsomt at se det vævre lille Dyr!” „Nä, dä ä då før otäkkt. Synns dä mykko äkkorne øm hösta; betyder dä stränger vinter, å sir en äkkorne springe när in te boningshusa, betyder dä dössfall häller sjukkdomm.”

Solen var nu gaaet ned, og Snakken var gaaet i Staa. Da hörte vi en underlig Snurren. „Det er nok Natravnen?” „Spånnkarringa, di kaller? nä, ho hörs inte nu; män dä hörs så många läte på hösten. Ve Atve1) sär di, att Tjidronns2) jakt hörs var höst å vår. Dä låter søm dä va en grovjudd3) å en finjudd hunn.” „Ja, det er, hvad vi i Danmark kalder den vilde Jagt; men kan Eklund sige mig, hvorfor Natravnen har faaet Navnet „Spånnkärring”? „Ja tänker, dä ä, før ho far å snurrer i lufta øm kvälla; män di sär, døm spånn-kärringera ä gamle möpiger4), søm inte kan få ro. Gamle mödränge5), di blir te utterbusse ätter sin dö, å døm hör vi øm kvällen far i skogen å skriker: Pohoo, pohoo!” „Hvad er Utterbussen for en Pugl?” „A, dä ä nokk dän samme, di kaller haruggle.” „Ja, jeg tænker, de tieste Lyd, man

hörer om Natten, kommer fra Pugle.” „Nä, dä ä då inte

så säka(r)t. Dä va på ett ställe en kar å e hustre. Hustra

fäkk missfall6), å øm inte såne förs ått körrgå(r)an, så blir

dä my/iuge å døm. Di la ner dä i e hytte, å når dä ørkde

') Åtvidaberg. 2) Skrevet lige eftor Udtalon. 3) groft lydende. *) Pebermøer. 5) Poborsvende. 8) Misfödsel.te dän tin, då dä skulle fått liv här i väla, så fäkk dä liv å hörjde väkkse. Bytta va satt unner e bro ve store väjen. Då hörde di dä skrike øm nättera där: Bena ä långe, å bytta ä trång, dra u pinn, pinn, Oli, 011, IZi! Si, ka(r)an bedde Olle, å kärringa Di. Når di h« hört dä förfärlige skriket i lång ti, så grov di å fannt e hytte, män dä va ingen ting i

bytta, utan lite traser å søm lite biolever." „Föj! det var dog en uhyggelig Historie. Eklund maa fortælle en anden til Slutning; vi har jo et lille Stykke Vej endnu." „Ja, så ska ja tale øm en roman øm dän store kørv." „Ja, lad os höre den!" „Dä va førr i tin, så skulle prästen ha en kørv mä, var gång bönnera slakkte. Dä va en bonne, søm va ryslitt snå/lyder næsten som snor., å han ga allti prästen en mykke liten kørv; män så en gång slakkte han en häst, å så sa han te hustra: Gör en kørv i dän store' hästvåmmen! Dä gjorde ho å la en fuller å gryn. Bonn gäkk mä en te prästen en sønndasmåran. Prästen tykkde inte søm värst øm en, før en va så stor, å då han kåm på prädiksto(l)an, så to han te ingång: Dä ska ja saje er, mine vänner, att måttliger kørv ä bässt, äntingen han ä ätter okse häller häst. Å nu ä dä vesst bässt, ja sluter, før si, dä ä into måttlitt, va ja har talt øm i da, å allt ska ske mä mått! sa skrädda(r)n, slo hustra mä a(l)na." „Aa, Eklund kan tro, jeg bliver ikke træt af at höre." „Ja, si, øm en bare ha ti te prate, så skulle ja allt tale øm månge flere spräken; män dä ä blått klåkka(ijn, prästen å hunn, søm förtjäner föa mä munn."

Vi var nu naaet til Tyllingo Havo, o g saa tog vi Afsked. „Ja, far vel, Anders Eklund, og Tak for i Dag! men bliv nu ikke vred, om jeg fortæller paa Tryk om Besöget i Govik og alt, hvad Eklund har berettet." „Nä, før all del, gör into dä! Va ä dä, søm ä før lite ått en, å lagøm ått tvo, män før mykke ått tri?" „Ja, det véd jeg ikke." „Dä ä ett hämmlittfortroligt. or, søm en veli ha sagt i førtrone."

Substantivernes Böjning.

De fleste Substantivers Böjning er overordentlig simpel. Kun én Kasus kan betegnes ved en særegen Form, og det er Genitiv, der baade i Enkelttal og Flertal dannes ved at föje et s til Nominativ. En Særegenhed er der dog; naar Ordet sættes i Forbindelse med et Ejendomspronomen, da hedder det f. Ex. ikke: mi hustres, men: hustra mis. For övrigt har vi kun at mærke Dannelsen af Nominativ i Flertal og den bestemte Form.

Den almindelige Eegel for Hankjönsord er, at Flertal dannes ved at tillægge e, for saa vidt Enkelttal ikke alt har denne Endelse. I saa Fald er Flertal lig med Enkelttal. Det samme er Tilfældet med Ord, der ende paa en anden Selvlyd. Den bestemte Form i Enkelttal dannes ved at tillægge en eller n, naar Ordet ender paa en Selvlyd. Ord, der ender paa n, forandres ikke; i Ord, der ender paa ne, borttages e'et. Flertal faar man, ved at ombytte e'et i den ubestemte Form i Flertal med a. I Ord, der ender paa en anden . Selvlyd end e, lægges a til den bestemte Form i Enkelttal. Hvordan Formerne er fremkomne, bekymrer os ikke her, hvor vi kun giver praktiske Anvisninger.

Enkelttal. Flertal.

driing drängen dränge dränga gubbe guhben gubbe gubba sko skon sko skona hunn hunn hunne hunna finne änn änne änna Hankjönsord, der ende paa r eller 1, maa , efter en al- mindelig Eegel for alle Ord1), i den bestemte Form udelade

*) Denne Begels Anvendelse vil man finde talrige Eksempler paa i Bogen.r'et og l'et, hvorved saa en bliver til an. Det samme gjælder om Ord, der ender pa ere, er og el. Disse sidste sammen-trækkes desuden, som nedenstaaende Eksempler viser.

Enkelttal. Flertal.

kar ka(r)an kåre kara kål kå(l)an friere fria(r)n friere friera finger finga(r)n fingre fingra kättel kätta(l)n kiittle kättla Der skal dog findes Undtagelser fra denne Begel, saaledes fijol i bestemt Form bedde fijolen, snig el, sniglen. Af Ord med forskjellige Særegenheder kan anføres: Enkelttal. Flertal. vang (Vogn) vangen vangne vangna markne marken markne markna afta aften aftne aftna måra måran mårne mårna mann mann miinn manna da dan dage daga sjö sjønn sjøge sjøga snö snønn Endelig et Par, hvis Flertal er som i Hunkjøn: Enkelttal. Flertal. bonne bonn bønner bønnera se (Sæd) sen seder sedera

saaledes bøjes f. Ex. le (Led), sme, stri, ti.

Hunkjønsord danner Flertal ved at tillægge er eller, hvis Enkelttal ender paa e, kun r. Bestemt Form i Enkelttal

faas ved at lægge a til den ubestemte Form, eller, hvis denne ender paa e, at forandre dette til a. Flertal faas ved at lægge a til den ubestemte Forms Flertal.Enkelttal. Flertal.

ek eka eker ekera pige piga piger pigera I længere Ord höres e’et i bestemt Form i Flertal vel næppe, skjönt det er beholdt i Bogen. Fuldstændig er det forsvundet i Ord, der ender paa r og 1. Diss'e er derfor ens i Enkelttal og Flertal af den bestemte Form. Ord, der ender paa er og el, sammentrækkes desuden, som det vil ses af nedenstaaende. Enkelttal. Flertal. dør døra dører døra lever levra levrer levra gressel gressla gressler gressla Af Ord med forskjellige Særegenheder skal anfores: Enkelttal. Flertal. r a raa rader radera sie sia sider sidera bro brona broder brodera å åna åder ådera hustre hustra hustruger hustrugera hånn hånna hänner hännera natt natta . nätter nättera tång tanga tänger tangera tå tåna tär tära doter dotra døttre døttra lus lusa ljss lyssa ko kona kö köna

Intetkjönsordeno er ens i Enkelttal og Flertal. Bestemt Form i Enkelttal dannes ved at tilföje et, Flertal faas ved at lægge a til don nbestemte Form eller forandre dennes e til a. Enkelttal. Flertal,

hns liuset hus liusa

märke märket märke märka

De Ord, der ende paa r, re og 1 paavirkes af den samme Kogel, der omtaltes ved Hankjönsordene.Enkelttal. Flertal.

'bor- bo(r)at bor bora kreter kret(r)at kreter kretera öre o(r)at öre öra stå? stå(l)at Af Ord med forskjellige Særegenheder skal anföres: Enkelttal. Flertal. vatten vatnet bl« (Blad) blaet bla blana öge öget öge ögna halla hallat halla hallana krösa krösat krösa krösana

Digitaliserad av Projekt Runeberg och publicerad på http://runeberg.org/svminder/.

Konverterad till .pdf, .epub, .mobi och .txt av Arkivkopia och publicerad på https://arkivkopia.se/sak/runeberg-svminder.

Filen skapad 2018-12-17 13:17:22.039638